

Más, hasonló helyzetű nemzetekhez hasonlóan az identitáskeresés az ukránoknál is a birodalmi központ (Oroszország) nyelvével szembeni intenzív purizmusban és a saját nyelv egységesítésére és normalizálására, valamint jogainak biztosítására való törekvésben öltött testet. A nyelv lett a nemzeti identitás legfőbb ismérve. Az ukrán nyelv az ukrán identitást, míg az orosz nyelv a szovjet identitást jelezte. Ez az azonosítás gyorsan felváltotta azt a régi közfelfogást, amely az ukrán nyelvet a falusi származással és a kulturátlansággal, az orosz nyelvet pedig a városi étellel és a kulturáltsággal azonosította.

Az ukrán identitás komponensei mára alaposan átértékelődtek. Ami fontos volt tegnap, mára már nem annyira fontos, s ez a nyelvre is vonatkozik. Míg a nyolcvanas évek végén a nyelvi viták álltak a közfigyelem centrumában, a függetlenség tíz éve után ma már a társadalom viszonylag kis szegmensét érintik. A nyelvészek szomorúan konstatálhatják, hogy a nyelvi témák nem keltenek már visszhangot a mai Ukrajna kultúrájában. Ez egyfelől nem szerencsés, másfelől azonban az, hogy az ukrán nyelv szerepe csökkent az ukrán identitás manifesztálásában, természetes, és bizonyos fokig reményt keltő is. Ma már az ukrán nyelv nem az „ukránosság” egyedüli ismérve. Elmúltak azok az idők, amikor ha valaki ukránul beszélt, automatikusan az ukrán államiság hívének számított, ha viszont oroszul, akkor az ellenségének. A nyelvi kód jelző funkciója kiegészült az állami identitással és annak jeleivel. Az ukrán állam tényé vált, az itt lakók ennek kötelékében és ennek törvényei szerint élnek. A Dinamo Kijev és a Szpartak Moszkva futbalmeccs előtt ukrán szurkolók csoportja sárga-kék ukrán zászlókat lobogtatva oroszul kiabálta, hogy „halál a muszkákra”. Milyen alapon lehetne meghatározni ezeknek az identitását? A nyelvi forma vagy a jelentés szerint? Ha az orosz és az orosz érdekű ukrán tömegtájékoztató nem keltene hisztériát a nyelvi kérdés körül, az magától megoldódna. Megváltozott az ukrán nyelvhez való viszony is. Közvetlenül a Szovjetunió szétesése előtti időkből ukránul beszélni annyit jelentett, mint ellenzékinek lenni. Ma ez nem jelent mást, mint átlagos állampolgárnak, esetleg hivatalnoknak lenni, tehát alaposan megváltoztak az ukrán nyelv használatának társadalmi konnotációi. A szovjet identitás kialakított egy ukrán-orosz keveréknyelvet (*suržyk*), majd a nyolcvanas–kilencvenes évek ukrán identitása kialakított egy orosz-ukrán keveréknyelvet (ez mindkét esetben spontán nyelvi fejlemény volt), a mai nyelvi helyzetet a *suržyk* formalizálása és a két nyelv közötti tudatos választás jellemzi.

Így ma két nyelv és egy keveréknyelv szolgál ki egy nyelvi térséget. Ez nem jelenti azt, hogy a nyelvi kérdés a továbbiakban már nem játszik fontos szerepet az ukránok társadalmi tudatában, azonban a nyelvi kérdés depolitizálódik, és a jövőben nem vált ki olyan heves érzelmeket a társadalomban.

Zoltán András

Ukránok és az Ukrajna iránti érdeklődés Nyugaton

Sen 'kus', Roman: Oživljūt' svoŭ ukrains 'ku spadšinu. = Duklâ, 50. rik. 2002. 6. no. 35–37. p.

Roman Sen 'kus' az Ukrán Tanulmányok Kanadai Intézetének kiadói program-igazgatója és az Encyklopedia of Ukraine angol nyelvű internetes lexikon felelős szerkesztője. Szlovákiában járta közben interjút adott a *Duklâ* munkatársának, Ivan Âckaninnak.

Annak érdekében, hogy az Intézet látókörébe ne csak a Nyugatra szakadt honfitársak kerüljenek be, egyre tudatosabban fogadja tagjai-pártolói közé az ukrán témákkal foglal-

kozó nem ukránokat is. Nem is beszélve az Ukrainisták Nemzetközi Szövetségéről, amelynek elnöke – Marc von Hagen – sem ukrán.

Az ukrainisztikai kiadványok ugyancsak nyugati nyelveken, főleg angol nyelven jelennek meg. Az ország történelme, kultúrája és nyelve iránti érdeklődés még így is szerény, bár a függetlenség kivívása némileg fokozta a nyugatiak kíváncsiságát.

Ahhoz, hogy – legalábbis tudományos, kutatási szinten – nagyobb legyen az érdeklődés, az ukrán szakembereknek tudniuk kellene a világnyelveket, főként az angolt. Mint a jelenlegi helyzet is bizonyítja, e nélkül az ukrán tudományosság kimarad a párbeszédből, a vitákból.

Még a szakirodalomban is sok tévedés található Ukrajnával kapcsolatban. Hát még a publicisztikában, a köznapi kommunikációban! Ezek szerint Ukrajna korrupt állam korrupt értelmiséggel, és mély erkölcsi és anyagi válságba került.

Az ukrán történelem is gyakorta torzítva jelenik meg a nyugati közvéleményben. Az ukránság második világháborúban játszott szerepét különösen kedvezőtlenül ítélik meg (pl. a Galícia SS-hadosztályét). Úgyhogy van és volna mit korrigálni e megítélésekkel kapcsolatban. Ehhez elvárható volna az anyaország intenzív segítsége, ha mással nem, helytálló információkkal.

Az említett Ukrajna-enciklopédia éppen a mérvadó informálás eszköze kíván lenni. Most készítik a szerkesztéshez szükséges programokat, és hozzáfogtak a munkatársak képzéséhez is. Az előkészítő munkálatok befejeztével kell a rendszert információkkal feltölteni.

Az Ukrán Tanulmányok Kanadai Intézete eddig 120 szakkönyvet és 65 kutatási jelentést publikált; évente 4-5 mű kiadására kerül általában sor. Ezek – természetesen – angol (és néha: más) nyelvű kiadványok. És felettébb kis példányszámban jelennek meg.

Hébe-hóba előfordul, hogy ukrán szépirodalmi művet fordítanak le (pl. Ūrij Andrukovič két regénye, Ūrij Vinničuk novellái, Pavel Tičina versei, versantológia). E kiadásokra jellemző a kis példányszám, a nagyon szűk körű terjesztés. Sem a nyugati emberek még nem fedezték fel maguknak az ukrán szépirodalmat, de az emigráns ukránok sem érdeklődnek iránta. Szabadidejüket a tv, a számítógép és a mozi viszi el.

Futala Tibor

Fel-fellángoló viták a ruszin azonosságtudatról

Vološin, Avgustin: Rusini či ukraincy? = Duklā, 50. rik. 2002. 3. no. 84–85. p.

Kárpátalján és a környező államok ruszinok lakta régióiban időről-időre felújulnak a ruszinok azonosságtudatával kapcsolatos viták és torzsalkodások. Hol az emigráns ruszinok és híveik, hol a ruszofilek, hol pedig (a „hivatalosoknak” minősített) ukrán pártiak „kellemetlenkednek” a másik két csoportosulás egyikének, másikának vagy mindegyikének.

Ezúttal ruszofil agitátorok járnak a falvakat és a kultúrházakat, hogy orosz nyelvű tankönyvek gyűjtsenek előfizetőket. Érvelésük a következő: „Mi ruszinok voltunk, továbbra is azoknak kell maradnunk, orosz nyelvű tankönyvekből tanultunk, továbbra is belőlük kell tanulnunk, nagyjaink: Duhnovič, Pavlovič, Popradov stb. ugyancsak ruszinok voltak, így hát nekünk is ruszinoknak kell maradnunk, s nem pedig holmi ukránoknak.”